עובדת עצמאית שמשלמת חוב בדמי ביטוח לאחר הלידה – עלולה להפסיד הגמלה

הכותבים: רו"ח אורנה צח – גלרט, יועצת בתחום ביטוח לאומי
מר חיים חיטמן, רו"ח (משפטן) ישי חיבה – ארצי, חיבה, אלמקייס, כהן פתרונות מיסוי בע"מ

בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 17577-03-18) דחה ביום 4/3/2019 את תביעתה של יסכה בן הרוש (להלן: המבוטחת) לתשלום דמי לידה, מאחר ודמי הביטוח כעובדת עצמאית לתקופה שטרם הלידה, שולמו רק לאחר הלידה.

רקע חוקי

עובדת עצמאית היא מי שעוסקת במשלח ידה לפחות 12 שעות בשבוע בממוצע והכנסתה החודשית לפחות 15% מהשכר הממוצע במשק (1,541 ₪, 1/19), או שעוסקת במשלח ידה לפחות 20 שעות בשבוע בממוצע, או שהכנסתה החודשית הממוצעת לפחות 50% מהשכר הממוצע במשק5,137 ₪, 1/19).

תנאי הזכאות לדמי לידה לעובדת עצמאית, נקבעו בסעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי כדלקמן:

מבוטחת ששילמה דמי ביטוח מהכנסתה כעובדת עצמאית תהיה זכאית לדמי לידה בעד פרק זמן של 15 שבועות – אם שולמו דמי ביטוח בעד 10 חודשים מתוך 14 החודשים שקדמו ליום הקובע, או בעד 15 חודשים מתוך 22 החודשים שקדמו ליום הקובע, ופרק זמן קצר יותר אם שולמו דמי ביטוח בעד תקופה קצרה יותר.

"היום הקובע" – יום הפסקת העבודה במהלך ההיריון שבגינו מוגשת תביעה לדמי לידה.

עיקרי העובדות

המבוטחת עבדה כשכירה והחל מיום 1/3/2011, גם "כעצמאית שאינה עונה להגדרת עובד עצמאי", וזאת בהתאם לדוח שהגישה למוסד לביטוח לאומי (להלן: המל"ל), שבו הצהירה על הכנסה נמוכה.

במכתב ששלח לה המל"ל במחצית 2012 הובא לידיעתה כי אינה מבוטחת לענפים נפגעי עבודה ודמי לידה כעובדת עצמאית, תוך הערה כי במידה ויחול שינוי בהכנסותיה או במספר שעות העבודה, יהא עליה לדווח מיד למל"ל, כדי שהיא תהיה מבוטחת לענפים אלה.

בשנת 2016 ילדה, הגישה תביעה לדמי לידה, והתביעה אושרה לגבי משכורתה כשכירה בלבד.

בהתאם לדוח שהגישה המבוטחת למל"ל בתחילת שנת 2018 והגידול בהכנסותיה שמופיע בו, שונה מעמדה רטרואקטיבית מתחילת שנת 2016, למעמד של עובדת עצמאית. בהתאם חויבה בדמי ביטוח ששולמו במחצית שנת 2018.

בסמוך להגשת הדוח שהוגש כאמור בשנת 2018, פנתה למל"ל ובקשה לקבל דמי לידה עפ"י בסיס הכנסתה כעובדת עצמאית. בקשתה זו נדחתה בטענה שחובה שולם לאחר הלידה.

עיקר טענות הצדדים

לטענת המבוטחת, העובדה שהחוב שולם רטרואקטיבית אינו צריך לשנות זכאותה לתשלום דמי לידה עפ"י בסיס הכנסותיה כעצמאית.

לטענתה, הגישה את טופס התביעה בהיותה עצמאית ושכירה, תוך שהיא סברה כי קיבלה מלוא התשלום בהתאם להכנסותיה.

רק לאחר פניית המל"ל בנוגע לגובה הכנסותיה בשנת 2016 אשר הופכות אותה לעובדת עצמאית, הבינה כי נוצר לה חוב כעצמאית לשנת 2016, ולטענתה מדובר במקרה חריג המצדיק הארכת מועד הגשת טופס התביעה. בנסיבות העניין הוסיפה כי נעצרה תקופת ההתיישנות כקבוע בסעיף 296 לחוק.

המל"ל טוען כי מעמדה שונה רק בתחילת שנת 2018 לאחר היום הקובע, ואין בתשלום החוב בשנת 2018 בגין שנת 2016 כדי להקים לה הזכאות המבוקשת.

דיון והחלטה

על פי הלכת ורדינה שומלה – את המילים "שילמה דמי ביטוח" ו"שולמו דמי ביטוח" בסעיף 50 האמור, יש לפרש כך – שהתשלום נעשה לפני "היום הקובע."

על פי הלכת אסתר רחמים – תכלית ההוראה היא למנוע "שימוש לרעה בעצם הביטוח מכוח החוק, כדי שאדם לא יקיים שנים חובותיו, ובבוא האירוע המזכה לגמלה – ישלים את כל החסר לזכאות, לרבות קביעת מצב מזכה או מעמד מזכה.

בית הדין מדגיש כי אין נפקות לשאלה אם המבוטחת ידעה או יכולה הייתה לדעת במועד הקובע על השינוי בהכנסותיה. במכתב משנת 2012 הובא לידיעתה כי עליה לדווח "ללא דיחוי על שינוי בהכנסותיה". ובכך למעשה המל"ל "הזהיר" את המבוטחת כי השינוי הוא באחריותה בלבד.

עניין ההתיישנות אינו רלוונטי, באשר דחיית דרישת דמי הלידה, לא נשענה על טענה זו.

התביעה נדחתה.

בשולי הדברים

אנו חוזרים ומדגישים לכל עצמאית בהיריון, בין אם עונה להגדרת "עובד עצמאי" ובין או לאו, להקפיד ולבדוק מעמדה הנכון עוד בזמן ההיריון ולא מאוחר ממועד הלידה, וככלל לפרוע חובותיה בדמי ביטוח בהקדם, (לאור האפשרות ללידה מוקדמת או לשמירת היריון).

פירעון חיובים לתקופות עבר, לאחר היום הקובע, עלול לשלול הגמלה.